

prof. dr hab. Mariola Cieniawa-Puchała

Garliczka , 7.02.2018

Recenzja pracy doktorskiej

Pani mgr Katarzyny Kraszewskiej – Wiraszki

Temat rozprawy:

”Przestrzenie muzycznej ekspresji w twórczości Fryderyka Chopina na przykładzie czterech Scherz”

Promotor: **dr hab. Elżbieta Karaś**

Zleceniodawca recenzji:

Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi, , Wydział Fortepianu, Organów, Klawesynu ,Muzyki Dawnej i Jazzu, pismo z dnia 20.11.2017. Zlecenie podjęte zgodnie z Uchwałą Rady Wydziału Fortepianu ,Organów, Klawesynu, Muzyki Dawnej i Jazzu Akademii Muzycznej w Łodzi z dnia 18 września 2013.

Podstawowe dane o Doktorantce

Pani Katarzyna Kraszewska- Wiraszka urodziła się 21.09.1982 roku w Warszawie. Z tym miastem związana jest Jej edukacja muzyczna w zakresie szkoły podstawowej – Społeczna Szkoła Muzyczna przy Chrześcijańskim Stowarzyszeniu Muzyków „Missio Musica” oraz średniej – Państwowa Szkoła Muzyczna II st.im.J.Elsnera.

Studia muzyczne zakończone uzyskaniem tytułu magistra sztuki Doktorantka odbyła w Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi w klasach fortepianu prof. Marka Drewnowskiego i prof. Tadeusza Chmielewskiego.

W latach 2008-2012 Katarzyna Kraszewska- Wiraszka kontynuowała studia doktoranckie pod kierunkiem prof. T. Chmielewskiego w macierzystej uczelni.

W ramach kursów pianistka doskonaliła swoje umiejętności u wybitnych artystów i pedagogów : Haliny Czerny- Stefańskiej , Andrzeja Jasińskiego, Janusza Olejniczaka, Eugen’a Indjic’a, Dominique Merlet, Dang Thai Son’a.

Doktorantka jest laureatką kilku konkursów pianistycznych: Międzynarodowego Konkursu im.F. Chopina w Szafarni (2000) , Międzynarodowego Konkursu w Brest (Francja – 2006).

Od 2008 roku Katarzyna Kraszewska -Wiraszka prowadzi własną działalność koncertową w ramach firmy ART- EKO

W latach 2004- 2013 zagrała 103 koncerty w Polsce i zagranicą wykonując przede wszystkim utwory kompozytorów polskich: Chopina i Paderewskiego.

Brak dokumentacji koncertowej z lat 2013-2018 uniemożliwia odniesienie się do tego okresu działalności artystycznej Doktorantki.

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ

Praca doktorska Pani Katarzyny Kraszewskiej- Wiraszki pod tytułem: "Przestrzenie muzycznej ekspresji w twórczości Fryderyka Chopina na przykładzie czterech Scherz" składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na nośniku elektronicznym oraz opisu, stanowiących łącznie pracę pod wspomnianym tytułem.

Dzieło artystyczne stanowi nagranie czterech Scherz Fryderyka Chopina zrealizowane w Studio im. W Lutosławskiego w Warszawie w dniach 23-24 sierpnia 2015 roku.

Po wysłuchaniu przedstawionej do oceny płyty dominującym staje się odczucie, że pianistka wykonuje cztery Scherza Fryderyka Chopina z wielką pasją i zaangażowaniem. Doktorantka prezentuje wysoki poziom biegłości pianistycznej, wirtuozerii, która niewątpliwie konieczna jest do właściwej interpretacji wielu fragmentów wykonywanych utworów. Podobnie sfera dynamiki w zakresie której porusza się Doktorantka sprzyja wrażeniu bardzo ekspresyjnej, pełnej ogromnego ładunku emocjonalnego gry. Po wysłuchaniu nagrania w całości odniosłam wrażenie, że rodzaj ekspresji o stopniu skrajnego wolumenu brzmienia i maksymalnej energetyki gry w przeważającym stopniu determinuje charakter wykonania. Ekspresja ta wyrażana jest przez pianistkę w ramach nieco zawężonej skali dynamicznej mezzoforte- forte. Wspomniana skala dynamiczna nie wszędzie korzystnie wpływa na sposób budowania napięć i punktów kulminacyjnych. Doktorantka za rzadko stosuje dynamikę piano – pianissimo. Przy sporadycznym jej wykorzystaniu Doktorantka osiąga miejsca kulminacyjne za szybko, pozostając później w bardzo dużym natężeniu dźwiękowym przez dłuższy czas. W tych fragmentach mamy do czynienia z brzmieniem mocnym, nieco jednolitym, chwilami pozbawionym szlachetności. Zwłaszcza akordy wypadają tu zbyt ostro, czasem wręcz jaskrawo, zwłaszcza w górnych rejestrach fortepianu. Mając w pamięci opisową część dysertacji doktorskiej, w których pianistka pisze o różnorodności i bogactwie brzmienia w utworach Chopina, trudno nie odnieść wrażenia, że poddawana ocenie interpretacja Scherz Chopina przez Panią Katarzynę Kraszewską- Wiraszkę nie do końca tworzy spójną wizję z niektórymi z opisywanych przez Nią charakterystycznych idiomów w twórczości Chopina wraz z wynikającym z nich rodzajem wyrazu muzycznego i właściwym doбором środków wykonawczych. Dominującym w nagraniu Scherz jest u Doktorantki wspomniany przez Nią idiom demoniczny oraz idiom brillante. Determinują je w grze pianistki przede wszystkim takie elementy, jak wspomniana już dynamika i agogika.

W interpretacji Doktorantki – trzeba docenić - bardzo precyzyjnej pod względem realizacji trudnych figuracji, skoków, przebiegów oktawowych oczekiwałamby mniej nerwowości i pośpiechu . Czas muzyczny w nagraniu czterech Scherz chwilami traktowany jest przez pianistkę dość swobodnie – jest podporządkowany Jej temperamentowi i wewnętrznej „kipiącej energii” . Stąd w pewnych momentach , mamy do czynienia z niewytrzymywanymi pauzami, skracanym wybrzmieniem poszczególnych pionów akordowych, niespokojną realizacją grup rytmicznych oraz nie wszędzie uzasadnioną zmianą tempa konkretnych fragmentów. Sposób gry Doktorantki niewątpliwie odzwierciedla Jej artystyczną osobowość oscylującą bardziej w stronę maksymalnie dramatycznego niż wyważonego emocjonalnie przekazu . Piękne, liryczne, środkowe części czterech Scherz dają w interpretacji Doktorantki chwilowe wytchnienie w zestawieniu z ekspansywnymi częściami skrajnymi utworów. Pianistka udowadnia tutaj, że potrafi ładnie kształtować dźwięk oraz budować frazę legato o charakterze cantabile (bardzo piękny sposób prowadzenia linii melodycznej prawej ręki zwłaszcza w Scherzu E-dur). Dobór środków artykulacyjnych jest adekwatny do zamierzonych celów wyrazowo-artystycznych zwłaszcza w Scherzach: h-moll, b-moll i cis-moll. W Scherzu E-dur pochody dwudźwięków mogłyby być realizowane bardziej staccato, ponieważ ich zbyt długie wydłużenie pozbawia je charakterystycznej dla utworu lekkości . Zastosowana w nagraniu czterech Scherz pedalizacja jest przeważnie właściwa i logiczna. Pewne wątpliwości budzi czasem pozostawianie pedału z wybrzmienia poprzedniej frazy aż do rozpoczęcia nowej myśli muzycznej.

Reasumując ogólne stwierdzenia dotyczące nagrania przez Panią Katarzynę Kraszewską-Wiraszkę czterech Scherz Fryderyka Chopina należy przyznać ,że wykonanie mimo pewnych zastrzeżeń stanowi w ogólnych założeniach przekonującą propozycję interpretacji wybranych utworów kompozytora, zwłaszcza w realizacji ich wyrazowej struktury dramatycznej. Doktorantka obierając jako temat swojej pracy doktorskiej wybitne i zarazem bardzo znane utwory Chopina postawiła przed sobą niełatwe zadanie. Wielka ilość wspaniałych interpretacji tych dzieł determinuje sposób ich odbioru i rozumienia. Nagranie dokonane przez pianistkę należy traktować jako kolejną, niepowtarzalną próbę odczytania i przekazania treści znaczeniowych zawartych w tych utworach w oparciu o Jej artystyczną , pełną bogatej i dynamicznej ekspresji osobowość.

Poniżej zamieszczam uwagi szczegółowe dotyczące wykonania każdego Scherza.

Scherzo h-moll op.20

- zbyt duża dosłowność i dobitność realizacyjna daje czasem wrażenie agresywności
- we fragmencie początkowym, w przebiegach figuracji ósemkowych brak jest crescendo, brak wyrazistego zaznaczenia dojścia do sf (t.72,76)
- brak dotrzymania wartości długich nut i pauz w t. 58-59
- zbyt nagle budowanie napięcia – od taktu 94 jest już niepotrzebnie fortissimo
- brak powtórki (po t.64)
- niepotrzebne, manieryczne przyspieszenia w t. 56,170
- w części środkowej – Molto piu lento – zbyt dobitna realizacja dźwięku pierwszym palcem prawej ręki przeszkadza w budowaniu nastroju spokoju i śpiewności
- zbyt nagły wzrost dynamiki – t.353
- od t.449 - zbyt duża zmiana tempa
- t.609-617 – za dużo pedału na chromatycznych przebiegach

Scherzo b-moll op.31

- brak sotto voce na początku utworu
- pośpieszność realizacji akordów w rytmach punktowanych(niewłaściwe rytmy) – takt 8 (i podobne)
- niedotrzymane pauzy w taktach 11-12 i podobnych
- w drugim temacie (od t. 65) -brak dosłuchania podstawy harmoniczej w głosie basowym
- w części środkowej (od t. 265) – sostenuto) – za mały spokój wypowiedzi muzycznej, od taktu 310 pojawiają się nierówne ćwierćnuty stwarzające wrażenie „potykania się” na skutek opóźniania nuty dojścia – zbyt dowolne traktowanie rytmu wypacza prostotę wyrazu – bardzo ostre dźwięki f4 w t. 181,189
- nienaturalna powstrzymywanie – manieryczna realizacja materiału lewej ręki t.340-341 i 348-349
- takt 379 – niedobrze brzmi pedał pozostawiony z poprzedniej frazy przed rozpoczęciem nowej myśli muzycznej
- drobne nuty zdobiące w taktach 395,404 itp., realizowane są zbyt realnie – brak leggiero
- takty 476-492 – brak frazowania oktaw w partii lewej ręki – brak napięcia muzycznego
- takty 519-520 - brak synchronizacji obu rąk – antycypacja ręki lewej
- w odcinku kulminacyjnym od taktu 553 – brak klarowności w arpeggiowanych akordach w tonacji b-moll – słyszalny problem typu technicznego
- od taktu 648 – fragment realizowany jest przeciwnie do wskazań kompozytora (powinno być con anima, a na nagraniu jest wolniejsze tempo)
- odcinek – coda- od taktu 756 - słyszalne osłabienie napięcia i brak wzrostu ekspresji

Scherzo cis-moll op.39

- w części – meno mosso – od taktu 155 – brak zmiany brzmienia figuracji na leggiero – zbyt mało zróżnicowane akordy od przebiegów figuracyjnych
- w takcie 269 – brak realizacji diminuendo – obserwowany jest w nagraniu wzrost napięcia przez co cały fragment jest zbyt jednorodny wyrazowo
- w takcie 442 - powinna być kulminacja fortissimo która nierobi wrażenia na skutek zbyt wczesnego wzrostu dynamiki w taktach poprzedzających
- w takcie 485 niezrealizowane pauzy (brak oddechu) – zastosowanie w tym miejscu pedalu nie wydaje się właściwe
- w takcie 494 brak realizacji sotto voce – nie ma zmiany brzmienia
- od taktu 542 – akordy w partii prawej ręki atakowane są zbyt szybko – tracą na długości brzmienia, w związku z czym brak jest jednej linii melodycznej, a każdy akord dla siebie staje się osobnym „punktem” dźwiękowym
- od taktu 573 zauważalny brak realizacji con fuoco
- w taktach 645-648 - niedotrzymane wartości pauz pomiędzy końcowymi akordami

Scherzo E-dur op.54

- Scherzo E-dur posiada w nagraniu podobny charakter do utworów poprzednich – brak elementu lekkości- żartu, który wyróżnia to Scherzo od pozostałych
- ostrożne, zbyt zachowawcze tempo utworu, z za ciężkim, za głośnym początkiem ,brak leggiero i dynamiki wzrastającej w pochodach dwudźwiękowych prawej ręki
- zniekształcony rytm punktowany w takcie 43
- bardzo pięknie realizowana ,ciekawa linia melodyczna od taktu 393 , przy nieco za bardzo niespokojnej lewej ręce
- generalna uwaga dotycząca dość jednolitego, konkretnego brzmienia, podczas gdy bardziej precyzyjna realizacja oznaczeń dynamicznych (nawet drobnych struktur) sprzyjałaby osiągnięciu bardziej interesującego wyrazu
- w taktach 141-145 - w akordach w dynamice forte nie ma krągłości dźwięku , nasycenia - akordy są zbyt „ suche”
- figuracyjne fragmenty bardzo dobrze grane od strony technicznej, a le jednorodne w brzmieniu- sprawiają wrażenie mechaniczności wykonania
- od taktu 249 za mało wiodący i śpiewny górny głos, a powtarzany temat za każdym razem jest zbyt do siebie podobny (nie ma diminuendo od taktu 269)
- zaskakująca zmiana tempa na dużo szybsze od taktu 617
- brak dbałości o szlachetne brzmienie nuty znaczącej wyrazowo np. e2 w takcie 661
- od taktu 730 wątpliwa jakość estetyczna brzmienia akordów – brak miękkości
- w takcie 922 słyszalne zakłócenie nagrania

Część opisowa

Część opisowa dysertacji doktorskiej przygotowana jest bardzo starannie. Praca składa się z siedmiu rozdziałów głównych poprzedzonych wstępem i sfinalizowanych podsumowaniem oraz bibliografią. Podział pracy jest logiczny i sensowny pod kątem stawianych i omawianych tez. Sam temat dotyczący problemu ekspresji w utworach Chopina wydaje się być bardzo obszerny i chwilami może sprawiać trudność przy próbie jego słownego dookreślenia.

Rozdział pierwszy traktujący o ekspresji w muzyce i sztuce daje możliwość prześledzenia rozumienia tegoż pojęcia w przestrzeni historycznej oraz zapoznania się ze stanem badań nad ekspresją w muzyce Fryderyka Chopina.

W rozdziale drugim zawarte są rozważania na temat możliwości dźwiękowych, jakie daje konkretny instrument – w tym przypadku fortepian w zakresie elementów wpływających na ekspresję dzieła muzycznego, także w odniesieniu do dzieł Chopina. Doktorantka za elementy te uważa: skalę i poszczególne rejestry instrumentu oraz ich kolorystyczne oddziaływanie, siłę brzmienia, typ zastosowanej przez kompozytora faktury, oznaczoną w zapisie nutowym dynamikę, ornamentację, tempo i artykulację.

Część trzecia i czwarta stanowią główny trzon pracy gdyż odnoszą się w zawartych tezach bezpośrednio do nagranych przez pianistkę utworów. Scharakteryzowana przestrzeń dźwiękowa fortepianu staje się polem do analizy jej wykorzystania w zakresie doboru właściwych środków szeroko pojętej techniki pianistycznej. Wszystko to ma służyć oddaniu tego rodzaju ekspresji czterech Scherz Chopina, która jest zdeterminowana z jednej strony środkiem wykonawczym w postaci fortepianu, z drugiej klarownym zapisem nutowym.

Piątą część pracy stanowi odniesienie się do idiomów stylistyczno-wykonawczych sklasyfikowanych przez prof. Mieczysława Tomaszewskiego i ich obecności w Scherzach Chopina.

Rozdziały szósty i siódmy próbują zanalizować i przedstawić wpływ bogactwa ekspresji zawartej w utworach Chopina na interpretacje pianistów dawnych i bliższych pokoleń oraz na artystów innych dziedzin sztuki - malarzy i fotografików. Realizując ten cel Pani Katarzyna Kraszewska-Wiraszka ciekawie dopełnia swoją pracę reprodukcjami Jerzego Dudy-Gracza oraz dołączonymi dwiema płytami CD z filmami Tomasza Sikory i Lubomira Jurczaka inspirowanymi jej wcześniejszymi nagraniami Scherza h-moll i b-moll Chopina.

Praca napisana jest bardzo dobrze pod względem językowym. Gdziegdzie pojawiają się drobne błędy stylistyczne i interpunkcyjne, nie mające jednak wpływu na zasadność i czytelność stawianych tez. Te przedstawiane są klarownie i wyczerpująco, chociaż niektóre z nich często powtarzają się w poszczególnych rozdziałach. Doktorantka wykorzystwała bardzo dużo źródeł bibliograficznych zarówno a języku polskim, jak i angielskim.

Konkluzja

Praca doktorska Pani mgr Katarzyny Kraszewskiej- Wiraszki pt.: "Przestrzenie muzycznej ekspresji w twórczości Fryderyka Chopina na przykładzie czterech Scherz" prezentuje wysoki poziom wykonawczy zwłaszcza w zakresie techniki pianistycznej, jak też podejmuje dogłębne rozważania dotyczące ciekawego i bardzo istotnego w twórczości Chopina zagadnienia ekspresji. Podjęcie tego tematu uważam za zasadne i wnoszące kolejny kreatywny rodzaj spojrzenia na cztery Scherza Fryderyka Chopina. W tym upatruję wkład tej pracy w rozwój dziedziny sztuk muzycznych. Przedstawiona dysertacja doktorska pozwala stwierdzić, że Pani mgr Katarzyna Kraszewska- Wiraszka posiada duży zasób wiedzy w dziedzinie instrumentalistyki fortepianowej i umiejętność prowadzenia samodzielnej działalności artystycznej. W ten sposób sprostaa założonemu zagadnieniu i spełniła wymagania art.13. ust. 1 z dnia 14 marca 2003 roku.

Pracę doktorską Pani Katarzyny Kraszewskiej- Wiraszki przyjmuję.

Prof. dr hab. Mariola Cieniawa-Puchała